

"परिशिष्ट अ"

9

बलात्कार (Rape) / बालकांवरील लैंगिक अत्याचार (Sexual Assault) व अॅसिड हल्ला (Acid Attack) यामध्ये बळी पडलेल्या महिला आणि बालकांना अर्थसहाय्य व पुनर्वसन करण्यासाठी कार्यान्वित असलेल्या "मनोधैर्य योजने" च्या अर्थसहाय्याच्या निकषात सुधारणा करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

महिला व बाल विकास विभाग,

शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१६/प्र.क्र.३५/का-२,

नवीन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई-४०००३२.

दिनांक : १ ऑगस्ट, २०१७.

- संदर्भ-**
१. शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०११/प्र.क्र.६/का-२, दिनांक २१ ऑक्टोबर, २०१३.
 २. केंद्रीय महिला व बाल विकास मंत्रालय यांचे अर्धशासकीय पत्र दि. ९.१२.२०१०.
 ३. मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी रिट याचिका क्र. २९५१/२०१६ मध्ये दि. ८.३.२०१७ रोजी दिलेले आदेश.

प्रस्तावना:-

केंद्र शासनाच्या निदेशानुसार बलात्कार / बालकांवरील लैंगिक अत्याचार आणि अॅसिड हल्ला यामध्ये बळी पडलेल्या महिला व बालकांना अर्थसहाय्य व त्यांचे पुनर्वसन करण्यासाठी तत्कालीन मा.मंत्रीमंडळाच्या निर्णयास अनुसरून महिला व बाल विकास विभागाच्या शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०११/प्र.क्र.६/का-२, दिनांक २१ ऑक्टोबर, २०१३ अन्वये राज्यात "मनोधैर्य योजना" सुरू करण्यात आलेली आहे. मनोधैर्य योजनेची अंमलबजावणी परिणामकारकरित्या होण्यासाठी सध्याच्या निकषानुसार क्षेत्रीय स्तरावर येणाऱ्या अडचणी लक्षात घेऊन या निकषात केंद्र शासनाच्या दिनांक ०९.१२.२०१० च्या अर्धशासकीय पत्रान्वये दिलेल्या मार्गदर्शक सूचनानुसार बदल करण्याचे प्रस्तावित होते.

२. दरम्यानच्या कालावधीत मनोधैर्य योजनेसंदर्भात मा. उच्च न्यायालय, मुंबई येथे दाखल रिट याचिका क्र.२९५१/२०१६ या प्रकरणामध्ये Criminal Appeal No.८८४ of २०१५ Tekan Alias Tekram V/s the State of Madhya Pradesh मध्ये मा.सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेले निर्देश तसेच गोवा राज्य अशाच योजनेकरीता देत असलेले रु. १०.०० लाख आर्थिक सहाय्य लक्षात घेऊन राज्यातही त्याच धर्तीवर नवीन योजना तयार करण्यात यावी, असे निर्देश मा.उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी दिनांक ०८.०३.२०१७ च्या आदेशानुसार दिले होते. तसेच मा.उच्च न्यायालय, मुंबई येथील अन्य दोन रिट याचिका क्र.२१६५/२०१४ व रिट याचिका क्र.३१२३/२०१५ मध्ये देखील मा.उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी मनोधैर्य योजनेअंतर्गत असलेली दिनांक ०२.१०.२०१३ ची Cut-off-date काढून सन २०१३ पूर्वीच्या प्रकरणांत शासनाने ठरविलेल्या निकषाप्रमाणे पात्र प्रकरणामधील पीडित महिला व बालकांना देखील भूतलक्षी प्रभावाने अर्थसहाय्य देण्यासंदर्भात आदेशीत केले होते. या सर्व बाबी विचारात घेऊन, सध्याच्या "मनोधैर्य" योजनेच्या निकषात सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

वरील पार्श्वभूमीवर बलात्कार / बालकांवरील लैंगिक अत्याचार आणि ॲसिड हल्ल्यात बळी पडलेल्या महिला व बालकांना अर्थसहाय्य व त्यांचे पुनर्वसन करण्यासाठी महिला व बाल विकास विभागामार्फत दिनांक ०२.१०.२०१३ पासून कार्यान्वित असलेल्या मनोधैर्य योजनेच्या निकषात खालीलप्रमाणे सुधारणा करण्यात येत आहेत :-

- १) "मनोधैर्य" योजनेअंतर्गत सदरचे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-अ नुसार बलात्कार / बालकांवरील लैंगिक अत्याचार आणि ॲसिड हल्ल्यात पीडित महिला व बालकांना सुधारित अर्थसहाय्य देण्यात येईल.
- २) "मनोधैर्य" योजनेच्या प्रचलित निकषानुसार अर्थसहाय्य मंजूर करण्यास जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील जिल्हा क्षति सहाय्य व पुनर्वसन मंडळास अधिकार देण्यात आले आहेत. तथापि जिल्हाधिकारी यांच्याकडे असलेला कामाचा व्याप पहाता प्रत्येक प्रकरणात प्रत्येक वेळी बैठका घेणे शक्य होत नाही. परिणामी पीडितांना विहित मुदतीत अर्थसहाय्य देणे शक्य होत नसल्याचे दिसून आले आहे. तरी यापुढे नवीन निकषानुसार पीडितांना मंजूर करावयाचे अर्थसहाय्य जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांना प्रदान करण्यात येत आहेत.
- ३) "मनोधैर्य" योजनेच्या सोबत जोडलेल्या "परिशिष्ट-अ" मधील नवीन निकषाप्रमाणे पीडितांस अर्थसहाय्य देताना खालीलप्रमाणे कार्यपध्दती अवलंबिण्यात यावी.

अ) बलात्कार (यामध्ये पीडित मतिमंद महिलांचाही समावेश राहिल) :-

- (i) बलात्काराच्या घटनेत सोबतच्या "परिशिष्ट-अ" मध्ये दिलेल्या (१) बलात्कार (अ) व (ब) मधील प्रकरणांत जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांनी मंजूर केलेल्या अर्थसहाय्यापैकी ७५ % रक्कम १० वर्षासाठी पीडितेच्या नावे बँकेत मुदतठेव म्हणून ठेवण्यात यावी. तर २५% रक्कमेचा धनादेश पीडितेस जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांचे आदेशानंतर अदा करण्याची कार्यवाही संबंधित जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांनी करावी.
अशा प्रकरणांमध्ये पोलीस विभागाकडून जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांच्याकडे FIR, वैद्यकीय अहवाल आणि CRPC १६४ अन्वये पीडितेचा जबाब प्राप्त होताच जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण तालडीने अर्थसहाय्याबाबत निर्णय घेतील. त्यानुसार कार्यवाही संबंधित जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकाऱ्याने करावी.
- (ii) मनोधैर्य योजनेच्या प्रचलित निकषानुसार अर्थसहाय्य मंजूर करताना क्षेत्रीय स्तरावर असे निदर्शनास आले आहे की, खोटे दावे दाखल होऊन सदर योजनेचे अर्थसहाय्य घेण्याचा प्रयत्न झाला आहे. योजनेच्या सद्याच्या निकषानुसार केवळ प्रथम खबरी अहवाल (FIR) आणि दोषारोपपत्र या आधारे जिल्हा क्षति सहाय्य व पुनर्वसन मंडळाकडून प्रकरण मंजूर करून संपूर्ण अर्थसहाय्य पीडितास मिळते. तथापि भविष्यात सदर आरोपीविरुद्ध पीडित व्यक्तीने साक्ष फिरवल्याने गुन्हा सिध्द न झाल्यास आरोपीची मुक्तता होऊ शकते. त्यामुळे मनोधैर्य योजनेच्या सद्याच्या प्रचलित पध्दतीनुसार अशा प्रकरणांत पीडित महिलेने मा.न्यायालयात दाखल केलेल्या खोट्या दाव्यांमुळे या योजनेचा फायदा संबंधित महिला व पुरुष यांना त्यांच्या संगनमताने होण्याची शक्यता नाकारता येत नव्हती. तरी या प्रवृत्तींना आळा घालण्यासाठी बलात्काराच्या घटनेत सोबतच्या "परिशिष्ट-अ" मध्ये

शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण -२०१६/प्र.क्र.३५/का-२,

दिलेल्या बलात्कार (१)(क), (ड) व (ई) मधील प्रकरणांसाठी खालीलप्रमाणे कार्यपध्दती अवलंबिण्यात यावी.

- परिशिष्ट-अ मध्ये दिलेल्या (१) बलात्कार (क), (ड) व (ई) मधील प्रकरणांसाठी पोलीस विभागाकडून जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांच्याकडे FIR, वैद्यकीय अहवाल आणि CRPC १६४ अन्वये पीडीताचा जबाब प्राप्त होताच रू.२५,०००/- किंवा मंजूर अर्थसहाय्यापैकी २५ % यापैकी जी कमी असेल तेवढी अंतरिम रक्कम देण्याचे आदेश जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण देईल. त्यानुसार कार्यवाही संबंधित जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकार्याने करावी.
- अशा प्रकरणी पोलीस विभागाने FIR सोबत CRPC १६४ अन्वये पीडीताच्या जबाबाची प्रत जोडणे अनिवार्य राहिल.
- तदनंतर सदर प्रकरणामध्ये सक्षम न्यायालयात दोषारोपपत्र दाखल झाल्यानंतर जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण मंजूर केलेल्या रक्कमेपैकी रू. २५,०००/- किंवा मंजूर अर्थसहाय्यापैकी २५ % यापैकी जी कमी असेल तेवढी रक्कम वजा जाता उर्वरित रक्कम अंतिम अर्थसहाय्य म्हणून संबंधित पीडितांस अदा करण्याचे आदेश जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण देईल.
- उपरोक्त मंजूर अर्थसहाय्य संबंधित जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी १० वर्षासाठी पीडितेच्या नावे बँकेत मुदतठेव म्हणून ठेवण्याची कार्यवाही करतील.
- बलात्काराच्या घटनेमुळे गंभीर इजा / आजार झालेला असेल, HIV ची लागण झालेली असेल तर, त्यासाठी शासकीय रुग्णालयातून संबंधितांस मोफत उपचार देण्यात यावेत.
- कौटुंबिक हिसाचारापासून महिलांचे संरक्षण अधिनियम, २००५ अंतर्गत मा. न्यायालयाच्या प्रक्रियेनंतर जर महिलेने पतीपासून फारकत/घटस्फोट घेतला असेल आणि तदनंतर तिच्या पतीकडून बलात्काराची/लैंगिक अत्याचाराची घटना घडल्यास पोलीसांकडील FIR, वैद्यकीय अहवाल आणि CRPC १६४ अन्वये पीडीताचा जबाब प्राप्त होताच रू. २५,०००/- किंवा मंजूर अर्थसहाय्यापैकी २५ % यापैकी जी कमी असेल तेवढी रक्कम पीडितांस अंतरिम अर्थसहाय्य देण्यात यावे. तसेच सक्षम न्यायालयात दोषारोपपत्र दाखल झाल्यानंतर उर्वरित अर्थसहाय्य पीडीताच्या नावे बँकेत मुदतठेव म्हणून रू. १.०० लाख पर्यन्तच्या मर्यादेत मंजूर करण्यात यावे.
- तसेच बलात्काराच्या घटनेमुळे मृत्यू झाल्यास वारसांना मयत महिला कुटुंबातील कमावती महिला नसेल तर रू.१.०० लाख अर्थसहाय्य आणि जर मयत झालेली महिला कुटुंबातील कमावती महिला असेल तर रू.२.०० लाख अर्थसहाय्य अनुज्ञेय करण्यात यावे. तथापि, ही रक्कम त्यांच्या अल्पवयीन मुलांच्या नावे बँकेत मुदतठेव स्वरूपात ठेवण्यात यावी.

ब) POCSO Act, २०१२ अंतर्गत बालकांवरील लैंगिक अत्याचार (यामध्ये पीडित मतिमंद मुलांचाही समावेश राहिल) :-

- (1) POCSO Act, २०१२ अंतर्गत बालकांवरील लैंगिक अत्याचाराच्या घटनेत सोबतच्या "परिशिष्ट-अ" मध्ये दिलेल्या POCSO Act, २०१२ अंतर्गत बालकांवरील लैंगिक अत्याचार (२)(अ) व (ब) मधील प्रकरणांत जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांनी मंजूर केलेल्या अर्थसहाय्यापैकी ७५ % रक्कम १० वर्षासाठी पीडिताच्या नावे बँकेत मुदतठेव म्हणून

ठेवण्यात यावी तर २५% रक्कमेचा धनादेश पीडितास अदा करावयाची कार्यवाही संबधित जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांनी करावी. तत्पूर्वी यासंबंधीचा FIR, वैद्यकीय अहवालाच्या आधारे जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांची मंजूरी आवश्यक राहिल. याबाबत जर कायमचे अपंगत्व असेल तर रु. १० लाखांपर्यन्त अर्थसहाय्य मंजूर करण्यात यावे.

अशा प्रकरणांमध्ये पोलीस विभागाकडून जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांच्याकडे FIR, वैद्यकीय अहवाल आणि CRPC १६४ अन्वये पीडीताचा जबाब प्राप्त होताच जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण तातडीने अर्थसहाय्याबाबत निर्णय घेतील. त्यानुसार कार्यवाही संबधित जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकाऱ्याने करावी.

- (ii) POCSO Act, २०१२ अंतर्गत बालकांवरील लैंगिक अत्याचाराच्या घटनेत सोबतच्या "परिशिष्ट-अ" मध्ये दिलेल्या POCSO Act, २०१२ अंतर्गत बालकांवरील लैंगिक अत्याचार (२) (क) मधील प्रकरणांसाठी खालीलप्रमाणे कार्यपध्दती अवलंबिण्यात यावी.
- पोलीस विभागाकडून जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांच्याकडे FIR, वैद्यकीय अहवाल आणि CRPC १६४ अन्वये पीडीताच्या जबाब प्राप्त होताच अंतरिम रु.२५,०००/- किंवा मंजूर अर्थसहाय्यापैकी २५ % यापैकी जी कमी असेल तेवढी रक्कम देण्याचे आदेश जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण देईल. त्यानुसार कार्यवाही संबधित जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकाऱ्याने त्वरीत करावी.
 - या प्रकरणी पोलीस विभागाने FIR सोबत CRPC १६४ अन्वये पीडीताच्या जबाबाची प्रत जोडणे अनिवार्य राहिल.
 - तदनंतर सदर प्रकरणामध्ये सक्षम न्यायालयात दोषारोपपत्र दाखल झाल्यानंतर जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरणे मंजूर केलेल्या रक्कमेपैकी वरील रु. २५,०००/- किंवा मंजूर अर्थसहाय्यापैकी २५ % यापैकी जी रक्कम कमी असेल तेवढी रक्कम वजा जाता उर्वरित रक्कम रु.१.०० लाखाच्या मर्यादेत अंतिम अर्थसहाय्य म्हणून संबधित पीडितांस अदा करण्याचे आदेश जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण देईल.
 - उपरोक्त मंजूर अर्थसहाय्यापैकी ७५ % रक्कम संबधित जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी १० वर्षासाठी पीडितेच्या नावे बँकेत मुदतठेव म्हणून ठेवण्याची कार्यवाही जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांच्या मान्यतेने करील.
 - सदरची रक्कम अज्ञान बालकाचे पालक म्हणून बालकाच्या गुन्ह्यामध्ये सामील नसलेली आई, आई हयात नसेल तर, गुन्ह्यामध्ये सामील नसलेले वडिल, व आई वडिल दोघेही हयात नसतील तर मा. न्यायालयाने घेतलेल्या निर्णयानुसार बालकाचे पालकत्व किंवा वारसाहक्क असणारी व्यक्ती हया वारस म्हणून राहतील व सदर रक्कम ही बालकाच्या नावे बालक १८ वर्षांचे होईपर्यंत बँकेत मुदत ठेवीच्या स्वरूपात ठेवण्यात येईल. सदरची मुदतठेव ठेवताना ही ठेव बालकाच्या वयाच्या १८ वर्षेपर्यंत मोडता येणार नाही, असे बंधन बँकेस घालून देण्यात येईल व मुदतठेव पावतीवरही तसा शेरा मारणे बँकेस बंधनकारक राहिल.

शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण -२०१६/प्र.क्र.३५/का-२,

बलात्काराच्या घटनेमुळे मृत्यू झाल्यास, पीडित बालकाच्या गुन्ह्यामध्ये सामील नसलेल्या आईच्या नावे, आई हयात नसेल तर, गुन्ह्यामध्ये सामील नसलेल्या वडिलांच्या नावे व आई-वडिल दोघेही हयात नसतील तर मा.न्यायालयाने घेतलेल्या निर्णयानुसार बालकाचे पालकत्व किंवा वारसाहक्क असणाऱ्या व्यक्तीस रक्कम अदा करण्यात येईल.

यासंदर्भात अदा करावयाचे अर्थसहाय्य हे पीडित बालकाच्या गुन्ह्यामध्ये सामील नसलेल्या आईच्या नावे, आई हयात नसेल तर, गुन्ह्यामध्ये सामील नसलेल्या वडिलांच्या नावे व आई-वडिल दोघेही हयात नसतील तर मा.न्यायालयाने घेतलेल्या निर्णयानुसार तिचे पालकत्व किंवा वारसा हक्क असणाऱ्या व्यक्तीच्या नावे पहिल्या टप्प्यात १० वर्षांसाठी मुदत ठेव म्हणून ठेवण्यात येईल. ही रक्कम १० वर्षे काढता येणार नाही, असे बँकेस बंधन असेल व तसा शोरा मुदत ठेव पावतीवर नमूद करणे बंधनकारक राहिल. १० वर्षांनंतर हीच ठेव पुन्हा १० वर्षांकरिता Rollover होईल. या रक्कमेतून दरमहा येणारे व्याज पालक / वारसा हक्क असणारी व्यक्ती पीडिताच्या पालन पोषणासाठी खर्च करू शकतील.

क) ॲसिड हल्ल्याच्या प्रकरणात पीडितांस दयावयाच्या अर्थसहाय्याबाबत....

i. ॲसिड हल्ल्याच्या घटनेत सोबतच्या परिशिष्ट-अ मध्ये दिलेल्या (३) ॲसिड हल्ला (अ) मधील प्रकरणांत जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांनी मंजूर केलेल्या अर्थसहाय्यापैकी ७५ % रक्कम १० वर्षांसाठी पीडिताच्या नावे बँकेत मुदतठेव म्हणून ठेवण्यात येईल. तर २५% रक्कमेचा धनादेश पीडितास अदा करावयाची कार्यवाही संबंधित जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांनी त्वरीत करावी. तथापि शासनाच्या गृह विभागाच्या Victim Compensation Scheme, २०१४ मध्ये संबंधित पीडितांस अर्थसहाय्य दिलेले असल्यास त्यास मनोधैर्य योजनेअंतर्गत नुकसान भरपाई अनुज्ञेय असणार नाही.

ii. ॲसिड हल्ल्याच्या घटनेत सोबतच्या परिशिष्ट-अ मध्ये दिलेल्या ॲसिड हल्ला (३)(ब) मधील प्रकरणात जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांनी मंजूर केलेल्या अर्थसहाय्यापैकी ७५% रक्कम १० वर्षांसाठी पीडिताच्या नावे बँकेत मुदतठेव म्हणून ठेवण्यात येईल.

iii. ॲसिड हल्ल्यात चेहरा विद्रूप झाल्यास करावयाची प्लास्टिक सर्जरी शासनाने निश्चित केलेल्या रुग्णालयात करण्यात यावी व त्यासाठी येणारा पूर्व खर्च मंजूर करण्याचे आदेश जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण देईल.

४. मुंबई उच्च न्यायालयातील रिट याचिका क्र.२१६५/२०१४ व रिट याचिका क्र.३१२३/२०१५ मध्ये मा.उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी मनोधैर्य योजनेचे अर्थसहाय्य भूतलक्षी प्रभावाने देण्याबाबत निदेश दिलेले आहेत. त्यानुसार बलात्काराच्या घटनेमध्ये सोबतच्या विवरणपत्रातील १(अ) व (ब) श्रेणीमध्ये असणा-या प्रकरणात, POCSO Act, २०१२ अंतर्गत विवरणपत्रातील २(अ) व (ब) व ॲसिड हल्ला प्रकरणात विवरणपत्रातील ३(अ) मधील प्रकरणांसंदर्भात दि. ३१/१२/२००९ पासूनच्या पात्र प्रकरणांसाठी मनोधैर्य योजनेच्या प्रचलित दि. २१ ऑक्टोबर, २०१३ च्या शासन निर्णयातील निकषाप्रमाणे अर्थसहाय्य देण्यात येईल. तसेच घटनेच्या वेळी पोलीस अभिलेख्यात FIR नोंद झाला असेल तरच सदर अर्थसहाय्य देय राहिल.

शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण-२०१६/प्र.क्र.३५/का-२,

सन २००९ नंतरच्या इतर प्रकरणांचे बाबतीत आतापर्यंत पीडितांचे पुनर्वसन झालेले असल्याची शक्यता आहे. त्यामुळे सद्यःस्थितीत या पीडितेच्या बाबतीत तिचा सन्मान करून तिच्या बाबतीत घडलेल्या पूर्वीच्या घटनेच्या अनुषंगाने तिच्या खाजगी आयुष्यात हस्तक्षेप करणे आता योग्य होणार नाही.

५. "मनोधैर्य" योजनेअंतर्गत जर पीडितास अर्थसहाय्य घ्यावयाचे असेल तर त्यास अन्य कोणत्याही योजनेअंतर्गत अर्थसहाय्य अनुज्ञेय राहणार नाही.

६. मनोधैर्य योजनेची अंमलबजावणी करताना असे दिसून आले आहे की, पीडितांना अर्थसहाय्य देण्यासाठी त्यांच्याकडून आवश्यक कागदपत्रांची पूर्तता लवकर होत नाही. त्यामध्ये बराच कालावधी निघून जातो. तसेच संपर्क पत्त्यावर पत्र व्यवहार केला असता, पीडित त्या ठिकाणी उपलब्ध नसल्यामुळे अर्थसहाय्य देणेकरीता अडचणी निर्माण होऊन कार्यवाहीस बराच विलंब होतो. तरी अशा प्रकरणांत या पीडिताचा पत्ता शोधण्यासाठी किंवा कागदपत्रांची पूर्तता करण्यासाठी कमाल ३ महिन्यांपर्यंत पुरेसा प्रयत्न करूनही पीडित व्यक्तीची कागदपत्रे किंवा पीडित व्यक्ती उपलब्ध न झाल्याची खात्री जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण करेल आणि त्यानंतर अर्थसहाय्याची रक्कम कोषागारात भरण्याचे आदेश करील. त्यानुसार पुढील कार्यवाही संबंधित जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांनी करावी.

७. "मनोधैर्य" योजनेअंतर्गत अर्थसहाय्य घेण्यासाठी पीडितास / पीडिताच्या पाल्यांना आधार क्रमांक तसेच त्यांच्या आधार संलग्न बँक खात्याची माहिती जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरणास सादर करणे आवश्यक राहिल. पीडिताचे आधार संलग्न बँक खाते उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी पीडित व त्याचे पालक यांची राहिल.

८. तसेच "मनोधैर्य" योजनेच्या वरील नवीन निकषानुसार पीडित महिलेची वैद्यकीय तपासणी सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या शासन परिपत्रक क्रमांक-संकीर्ण-२०१३/प्र.क्र.५५/ आरोग्य-३, दिनांक १०.५.२०१३ अन्वये सादर करण्याचे बंधनकारक राहिल.

९. "मनोधैर्य" योजनेच्या प्रभावी अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने वर विहित केलेल्या सुधारित कार्यपध्दती व्यतिरीक्त इतर कोणतेही नियम लागू होणार नाहीत.

१०. बलात्कार, POCSO Act, २०१२ अंतर्गत बालकांवरील लैंगिक अत्याचार तसेच ॲसिड हल्ल्यात बळी पडलेल्या महिला व बालकांना victim compensation scheme तसेच सुधारित मनोधैर्य योजनेअंतर्गत केवळ एकाच योजनेअंतर्गत अर्थसहाय्य / पुनर्वसन / नुकसान भरपाई अनुज्ञेय राहिल.

११. जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांनी पीडितास मंजूर केलेल्या अर्थसहाय्याच्या रकमेचा धनादेश पीडितांना त्यांचे नावे आधार संलग्न बँक खात्यात जमा करण्यात यावा.

१२. या योजनेसाठी येणाऱ्या अनावर्ती रु.११९.८४ कोटी व आवर्ती रु.१८.८० कोटी अशा एकंदरीत रु.१३०.६४ कोटी इतक्या वाढीव खर्चास मा.मंत्रीमंडळाने मान्यता दिलेली आहे.

१३. हा शासन निर्णय सार्वजनिक आरोग्य विभाग व वित्त विभाग यांचे सहमतीने व वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. १५९/१७/व्यय ६, दिनांक २६.७.२०१७ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

9

शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण -२०१६/प्र.क्र.३५/का-२,

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in संकेतस्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संगणक संकेतांक क्रमांक २०१७०८०११९३४४२७६३० असा आहे. सदरचा निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Smita Dattatray
Nivatkar

Digitally signed by Smita Dattatray Nivatkar
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra, ou=Women And
Child Department, postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=3fa46cf1e928518ffc98619187a1ef6de2dd57c16934e
9c66672cc02aa258b08, cn=Smita Dattatray Nivatkar
Date: 2017.08.01 18:08:31 +05'30'

(स्मिता निवतकर)

उपसचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

- १) मा.राज्यपाल, यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई .
- ३) मा.अध्यक्ष/उपाध्यक्ष विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ. मुंबई .
- ४) मा.सभापती/उपसभापती विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ. मुंबई .
- ५) मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा/ विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधीमंडळ.
- ६) मा.मंत्री (म व बा वि)/ राज्यमंत्री (म व बा वि), यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ७) मा.मुख्य सचिव यांचे सहसचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) अप्पर मुख्य सचिव, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ९) अप्पर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १०) प्रधान सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ११) अप्पर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, सर्व मंत्रालयीन विभाग
- १२) महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण, उच्च न्यायालय, मुंबई.
- १३) सर्व जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरणे. (आयुक्तांमार्फत)
- १४) आयुक्त, महिला व बाल विकास, पुणे
- १५) आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास योजना, नवी मुंबई
- १६) सर्व उपसचिव, सर्व अवर सचिव, महिला व बाल विकास. नवीन प्रशासकीय भवन, मुंबई
- १७) उपायुक्त (बालविकास) महिला व बाल विकास आयुक्तालय, म.रा.पुणे.
- १८) सर्व जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी.(आयुक्तांमार्फत)
- १९) सर्व जिल्हाधिकारी.
- २०) सर्व कार्यासने, महिला व बाल विकास विभाग, नवीन प्रशासकीय भवन, मुंबई
- १७) निवड नस्ती का-२.

शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण-२०१६/प्र.क्र.३५/का-२,

शासन निर्णय क्र.- संकीर्ण-२०१६/ प्र.क्र. ३५/का-२, दिनांक ०१.०८.२०१७ सोबतचे

परिशिष्ट -अ

मनोधैर्य योजनेच्या नवीन निकषानुसार मंजूर करावयाच्या सुधारित अर्थसहाय्याचा तपशिल

अ.क्र.	घटनेची विवरण	अर्थसहाय्य	शेरा
१	बलात्कार :- अ) घटनेचा परिणाम स्वरूप मानसिक धक्का बसून महिलेस कायमचे मतिमंदत्व/अपंगत्व आले असेल, तर ब) सामुहिक बलात्कार व अशा प्रकरणी महिलेस गंभीर व तीव्र स्वरूपाची शारीरिक इजा झाली असेल, तर क) भूलथापा, फसवणूक लग्नाचे आमिष दाखवून बलात्कार प्रकरणात ड) कौटुंबिक हिंसाचार अधिनियम, २००५ नुसार न्यायालयात फारकत / घटस्फोट झाल्यानंतर पतीकडून महिलेच्या बाबतीत बलात्काराची घटना घडल्यास,	रु.१०,००,०००/- पर्यन्त रु.१०,००,०००/- पर्यन्त रु.१,००,०००/- पर्यन्त रु.१,००,०००/- पर्यन्त	मंजूर अर्थसहाय्यापैकी ७५% रक्कम १० वर्षासाठी पीडिताच्या नावे बँकेत मुदतठेव म्हणून ठेवण्यात येईल. तर २५% रक्कमेचा धनादेश पीडितास जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांचे आदेशानंतर देण्यात येईल. वरीलप्रमाणे मंजूर अर्थसहाय्यापैकी ७५ % रक्कम मा. न्यायालयात महिलेच्या बाजूने निकाल लागल्यास १० वर्षासाठी पीडितेच्या नावे त्याच्या आधार संलग्न बँक खात्यात मुदतठेव म्हणून ठेवण्यात येईल. मात्र अशा प्रकरणात कोर्टात पीडिताने साक्ष फिरविल्यास / संगनमत केल्यास दिलेली संपुर्ण रक्कम तिच्या कडून वसूल करण्यात येईल मंजूर अर्थसहाय्यापैकी ७५ % रक्कम १० वर्षासाठी पीडितेच्या नावे त्याच्या आधार संलग्न बँक खात्यात मुदतठेव म्हणून ठेवण्यात येईल. मात्र अशा प्रकरणात कोर्टात पीडिताने साक्ष फिरविल्यास / संगनमत केल्यास दिलेली संपुर्ण रक्कम तिच्या कडून वसूल करण्यात येईल

(e)

बलात्कार (Rape) / बालकांवरील लैंगिक अत्याचार (Sexual Assault) व अॅसिड हल्ला (Acid Attack) यामध्ये बळी पडलेल्या महिला आणि बालकांना अर्थसहाय्य व पुनर्वसन करण्यासाठी राज्यात सुधारित "मनोधैर्य योजना" कार्यान्वीत करण्याबाबत.....

महाराष्ट्र शासन

महिला व बाल विकास विभाग

शासन निर्णय क्र. संकीर्ण -२०१७/प्र.क्र. २५५/का-२,

नवीन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक : ३० डिसेंबर, २०१७.

- संदर्भ-**
१. शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०११/ प्र.क्र. ६/ का-२, दिनांक २१ ऑक्टोबर, २०१३.
 २. मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी रिट याचिका क्र. २९५१/२०१६ मध्ये दि. ८.३.२०१७ रोजी दिलेले आदेश.
 ३. शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१६ / प्र.क्र. ३५/ का-२, दिनांक १ ऑगस्ट, २०१७.

प्रस्तावना:

मा. सर्वोच्च न्यायालयातील Delhi Domestic Working Women's Forum v/s Union of India reported in (1995) 1SCC14, या न्यायप्रकरणात बलात्काराच्या घटनेत बळी पडलेल्या पीडित महिलेच्या पुनर्वसनासाठी / त्यांना आर्थिक सहाय्य देण्यासाठी एक योजना तयार करण्याचे निर्देश जारी केले होते.. त्याचप्रमाणे मा.सर्वोच्च न्यायालयातील क्रिमीलर रिट याचिका क्रमांक १२९/२००६ मध्ये देखील मा. सर्वोच्च न्यायालयाने त्यांच्या दि.११ फेब्रुवारी २०११ च्या आदेशान्वये अॅसिड हल्ल्यात बळी पडलेल्या महिलांना आर्थिक सहाय्य देण्याचे निर्देश दिले आहेत. तसेच लैंगिक अत्याचारापासून बालकांचे संरक्षण कायदा, २०१३ (POCSO) च्या तरतूदीनुसार अशा लैंगिक अत्याचारास बळी पडलेल्या बालकांच्या पुनर्वसनाची देखील गरज आहे. उपरोक्त पार्श्वभूमीवर मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेले निर्देश, सूचना आणि मार्गदर्शक तत्वांनुसार महाराष्ट्र राज्य शासनाने बलात्कार, बालकांवरील लैंगिक अत्याचार तसेच अॅसिड हल्ल्यात बळी पडलेल्या पीडितांच्या पुनर्वसनासाठी राज्यात दिनांक २ ऑक्टोबर २०१३ पासून मनोधैर्य योजना सुरू केली आहे.

२. सदर योजना महाराष्ट्र राज्यात कार्यान्वित करण्यात आली असताना, मा. सर्वोच्च न्यायालयातील Tekaram v/s State of Madhya Pradesh reported in (२०१६) ४ SCC ४६१ या न्यायप्रकरणात मा. सर्वोच्च न्यायालयाने आदेश दिला की, गोवा राज्य शासनामार्फत अशा पीडित व्यक्तींना रु १० लाख रुपये नुकसान भरपाई देण्यात आली आहे.त्याचप्रमाणे मा. उच्च न्यायालयाने प्रलंबित रिट याचिका क्रमांक -२९५१/२०१६ मध्ये दिनांक ८.३.२०१७ च्या आदेशानुसार मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी राज्य शासनास याबाबतीत एक नवीन

योजना विकसित करण्याचे निदेश दिले होते. त्याचप्रमाणे मा. उच्च न्यायालय, मुंबई येथील रिट पिटीशन क्र- २१६५/२०१४ व पिटीशन क्र -३१२३/२०१५ या दोन याचिकांमध्ये मा.उच्च न्यायालयाने राज्यात कार्यान्वीत असलेल्या या मनोधैर्य योजनेअंतर्गतील दिनांक २.१०.२०१३ ही cut-off date काढण्याचे आदेश देवून सदरची योजना सर्व पीडित महिलांना आणि बालकांना भुतलक्षी प्रभावाने लागू करण्याचे निर्देश दिलेले आहेत.

३. वरील सर्व बाबींचा विचार करून राज्य शासनाने दिनांक १ ऑगस्ट, २०१७ च्या शासन निर्णयान्वये उपरोक्त २०१३ च्या मनोधैर्य योजनेत सुधारणा करून राज्यात नवीन सुधारित मनोधैर्य योजना अंमलात आणली आहे. तथापि उपरोक्त शासन निर्णयास मा. उच्च न्यायालयातील जनहित याचिका क्रमांक ८७/२०१७ अन्वये आव्हान देण्यात आलेले आहे.

४. मा. उच्च न्यायालय, मुंबई येथील क्रिमीनल रिट पिटीशन क्र. ३५ /२०१३ तसेच त्यासोबतच्या अन्य न्यायप्रकरणांत मा. मुख्य न्यायमुर्ती, उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी त्यांच्या दि. १२ ऑक्टोबर, २०१७ च्या आदेशानुसार सदर जनहित याचिकेमधील तक्रारींचा आढावा घेवून बलात्कार, बालकांवरील लैंगिक अत्याचार (POCSO) व अॅसिड हल्ल्यात बळी पडलेल्या पीडितांच्या पुनर्वसनासाठीची एक आदर्श योजना तयार करण्यासाठी मा. न्यायमुर्ती श्रीमती एम.आर.भाटकर, मा. न्यायमुर्ती श्री.जी.एस.कुलकर्णी, अॅडव्होकेट जनरल, मुंबई उच्च न्यायालय व सचिव, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय यांची समिती गठीत करण्यात आली आहे. यानुसार अनेक स्वयंसेवी संस्थांनी आणि त्यांच्या पक्षकारांनी राज्यशासनाच्या जुन्या व नव्या योजनेसंदर्भातील सूचना / हरकती सदर समितीस सादर केल्या होत्या. सदर सूचना / आक्षेपांचा सर्व दृष्टीकोनातून विचार करून वरील समितीने सर्वकष अशी योजना तयार केली आहे.

शासन निर्णय :

वरील पार्श्वभूमीवर शासनाचे संदर्भाधीन दिनांक २१.१०.२०१३ व दिनांक १.८.२०१७ चे आदेश अंशतः अधिक्रमित करून बलात्कार / बालकांवरील लैंगिक अत्याचार आणि अॅसिड हल्ल्यात बळी पडलेल्या महिला व बालकांना अर्थसहाय्य व त्यांचे पुनर्वसन करण्यासाठी खालीलप्रमाणे “सुधारित नवीन मनोधैर्य योजना” राज्यात या आदेशाच्या दिनांकापासून कार्यान्वीत करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

२. सदर सुधारित नवीन मनोधैर्य योजना पूर्वलक्षीप्रभावाने लागू राहणार नाही. तथापि, सदर योजना पूर्वीच्या घटनांमध्ये मंजूरीसाठी प्रलंबित असणाऱ्या प्रकरणासाठी लागू राहिल. मात्र असे असले तरी :-

अ) योजनेच्या पूर्वीच्या दि. २१.१०.२०१३ च्या निकषानुसार जिल्हा मंडळाने तपासून अमान्य केलेल्या प्रकरणांच्या बाबतीत त्यांना अशी प्रकरण पुन्हा: उघडता येणार नाहीत.

ब) योजनेच्या पूर्वीच्या दि. २१.१०.२०१३ च्या निकषानुसार अर्थसहाय्य मंजूर करण्यात आलेल्या प्रकरणांमध्ये त्यांना नवीन निकषाप्रमाणे अर्थसहाय्याची वाढीव रक्कम देय होणार नाही. मात्र अर्थसहाय्या व्यतिरीक्त पूर्वीच्या योजनेप्रमाणे देय असणाऱ्या इतर सेवा संबंधीत पीडितास नवीन निकषानुसार देखील लागू राहतील.

योजना विकसित करण्याचे निदेश दिले होते. त्याचप्रमाणे मा. उच्च न्यायालय, मुंबई येथील रिट पिटीशन क्र- २१६५/२०१४ व पिटीशन क्र -३१२३/२०१५ या दोन याचिकांमध्ये मा.उच्च न्यायालयाने राज्यात कार्यान्वीत असलेल्या या मनोधैर्य योजनेअंतर्गतील दिनांक २.१०.२०१३ ही cut-off date काढण्याचे आदेश देवून सदरची योजना सर्व पीडित महिलांना आणि बालकांना भुतलक्षी प्रभावाने लागू करण्याचे निर्देश दिलेले आहेत.

३. वरील सर्व बाबींचा विचार करून राज्य शासनाने दिनांक १ ऑगस्ट, २०१७ च्या शासन निर्णयान्वये उपरोक्त २०१३ च्या मनोधैर्य योजनेत सुधारणा करून राज्यात नवीन सुधारित मनोधैर्य योजना अंमलात आणली आहे. तथापि उपरोक्त शासन निर्णयास मा. उच्च न्यायालयातील जनहित याचिका क्रमांक ८७/२०१७ अन्वये आव्हान देण्यात आलेले आहे.

४. मा. उच्च न्यायालय, मुंबई येथील क्रिमीनल रिट पिटीशन क्र. ३५ /२०१३ तसेच त्यासोबतच्या अन्य न्यायप्रकरणांत मा. मुख्य न्यायमुर्ती, उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी त्यांच्या दि. १२ ऑक्टोबर, २०१७ च्या आदेशानुसार सदर जनहित याचिकेमधील तक्रारींचा आढावा घेवून बलात्कार, बालकांवरील लैंगिक अत्याचार (POCSO) व अॅसिड हल्ल्यात बळी पडलेल्या पीडितांच्या पुनर्वसनासाठीची एक आदर्श योजना तयार करण्यासाठी मा. न्यायमुर्ती श्रीमती एम.आर.भाटकर, मा. न्यायमुर्ती श्री.जी.एस.कुलकर्णी, अॅडव्होकेट जनरल, मुंबई उच्च न्यायालय व सचिव, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय यांची समिती गठीत करण्यात आली आहे. यानुसार अनेक स्वयंसेवी संस्थांनी आणि त्यांच्या पक्षकारांनी राज्यशासनाच्या जुन्या व नव्या योजनेसंदर्भातील सूचना / हरकती सदर समितीस सादर केल्या होत्या. सदर सूचना / आक्षेपांचा सर्व दृष्टीकोनातून विचार करून वरील समितीने सर्वकष अशी योजना तयार केली आहे.

शासन निर्णय :

वरील पार्श्वभूमीवर शासनाचे संदर्भाधीन दिनांक २१.१०.२०१३ व दिनांक १.८.२०१७ चे आदेश अंशात: अधिक्रमित करून बलात्कार / बालकांवरील लैंगिक अत्याचार आणि अॅसिड हल्ल्यात बळी पडलेल्या महिला व बालकांना अर्थसहाय्य व त्यांचे पुनर्वसन करण्यासाठी खालीलप्रमाणे “सुधारित नवीन मनोधैर्य योजना” राज्यात या आदेशाच्या दिनांकापासून कार्यान्वीत करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

२. सदर सुधारित नवीन मनोधैर्य योजना पूर्वलक्षीप्रभावाने लागू राहणार नाही. तथापि, सदर योजना पूर्वीच्या घटनांमध्ये मंजूरीसाठी प्रलंबित असणाऱ्या प्रकरणासाठी लागू राहिल. मात्र असे असले तरी :-

अ) योजनेच्या पूर्वीच्या दि. २१.१०.२०१३ च्या निकषानुसार जिल्हा मंडळाने तपासून अमान्य केलेल्या प्रकरणांच्या बाबतीत त्यांना अशी प्रकरण पुन्हा: उघडता येणार नाहीत.

ब) योजनेच्या पूर्वीच्या दि. २१.१०.२०१३ च्या निकषानुसार अर्थसहाय्य मंजूर करण्यात आलेल्या प्रकरणांमध्ये त्यांना नवीन निकषाप्रमाणे अर्थसहाय्याची वाढीव रक्कम देय होणार नाही. मात्र अर्थसहाय्या व्यतिरीक्त पूर्वीच्या योजनेप्रमाणे देय असणाऱ्या इतर सेवा संबंधीत पीडितास नवीन निकषानुसार देखील लागू राहतील.

१५

शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण -२०१७/प्र.क्र. २५५/का-२

३. यासंदर्भात मा. उच्च न्यायालयातील रिट याचिका क्र.- २१६५/२०१४ व रिट याचिका क्र.-३१२३/२०१५ मध्ये मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांच्या निदेशानुसार दिनांक ३१.१२.२००९ पासूनच्या पात्र प्रकरणांसाठी सदर मनोधैर्य योजनेच्या पुर्वीच्या दि. २१.१०.२०१३ च्या निकषानुसार भुतलक्षी प्रभावाने अर्थसहाय्य मंजूर करण्याबाबत वेगळ्याने धोरणात्मक निर्णय घेवून शासनामार्फत स्वतंत्र आदेश निर्गमित करण्यात येतील. तथापि सदरहु सुधारित नवीन मनोधैर्य योजनेअंतर्गत खालील गुन्ह्यांमधील पीडित महिला / बालकांना अर्थसहाय्य देवून त्यांचे पुनर्वसन करण्यात येणार आहे.

- 1) बलात्कार :- Section ३७५ and ३७६, ३७६ (२), ३७६ (A), ३७६ (B), ३७६ (C), ३७६ (D), ३७६ (E) of the Indian Penal Code (IPC).
- 2) बालकांवरील लैंगिक अत्याचार :-Section ३, ४, ५ & ६ of Protection of Children from Sexual Offences (POCSO) Act, २०१३.
- 3) ॲसिड हल्ला :-Sections ३२६A and ३२६B of Indian Penal Code (IPC).
- 4) अनैतिक व्यापार प्रतिबंध अधिनियम, १९५६ (Immoral Traffic (Prevention) Act 1956 (PITA) नुसार पोलीस धाडीत अटक करण्यात आलेल्या बलात्कार/ लैंगिक अत्याचार/ॲसिड हल्ल्याच्या गुन्ह्यांतील घटनांमधील १८ वर्षाखालील वयोगटातील पीडित अल्पवयीन मुलींचा समावेश आहे.

यासंदर्भात अनैतिक व्यापार प्रतिबंध अधिनियम, १९५६ (Immoral Traffic (Prevention) Act 1956 (PITA) अंतर्गत पोलीस धाडीत अटक करण्यात आलेल्या १८ वर्षांवरील महिलांच्या पुनर्वसनासाठी सद्यःस्थितीत राज्यात केंद्र पुरस्कृत "उज्ज्वला" योजना कार्यान्वीत आहे.

४. सदर नवीन मनोधैर्य योजनेअंतर्गत पीडितांच्या अर्थसहाय्याच्या मागणीचे अर्ज स्विकारण्यापासून ते अर्थसहाय्य मंजूरीचे पुर्ण अधिकार हे संबंधीत जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांचे रहातील. ही एक Single Window System असेल.

५. सदर नवीन मनोधैर्य योजनेच्या सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-अ मधील निकषानुसार पीडितांस अर्थसहाय्य देताना खालीलप्रमाणे कार्यपध्दती अंमलबिण्ण्यात यावी.

- (i) या प्रयोजनासाठी महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण, मुंबई यांच्यामार्फत किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांच्यामार्फत "Manodhairya Assistance Account" (MAA) नावाने स्वतंत्र बँक खाते उघडण्यात यावे.
- (ii) राज्य शासनामार्फत दरवर्षी यासाठी महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण, मुंबई यांना निर्ध उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- (iii) या प्रयोजनासाठी महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण, मुंबई यांच्यामार्फत किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांच्यामार्फत उघडण्यात आलेल्या

96

शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण - २०१७/प्र.क्र. २५५/का-२

“ Manodhairya Assistance Account ” (MAA) या स्वतंत्र बँक खात्यामध्ये खाजगी कंपन्यांकडून/ संस्थांकडून CSR च्या माध्यमातून देणगीच्या स्वरूपात प्राप्त होणाऱ्या निधीचा समावेश असेल.

(iv) जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यासंदर्भातील खालील कागदपत्रांची सत्या-सत्यता तपासल्या शिवाय पीडितास अर्थसहाय्य मंजूर करणार नाही. :-

१) प्रथम खबरी अहवाल (FIR)

२) अधिकृत शासकीय, निमशासकीय संस्थांमधील वैद्यकीय अधिकाऱ्याने दिलेला प्राथमिक वैद्यकीय अहवाल

३) मा. न्यायाधीशांसमोर CRPC १६४ अन्वये पीडिताने दिलेला जबाब. *(मात्र गंभीर गुन्ह्यातील घटनांच्या बाबतीत सदर CRPC १६४ अन्वये सादर करावयाच्या पीडिताचा जबाब घेण्यास मुभा देण्याचे अधिकार जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांना असतील).

(v) याअनुषंगाने पीडितास अर्थसहाय्य मंजूर करताना घटनेची सत्यता तपासण्यासाठी अधिकची माहिती/ कागदपत्रे तसेच संबंधीत अन्य प्राधिकऱ्यांचे मत मागविण्याचे अधिकार जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांना राहतील.

(vi) पीडिताच्या बाबतीत मागविण्यात आलेल्या माहितीबाबतची गोपनीयता राखण्याची जबाबदारी जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांची राहिल

(vii) पीडितास अर्थसहाय्य मंजूर करताना याबाबतच्या गुन्ह्यासंदर्भातील फौजदारी न्यायप्रकरणातील मा.न्यायालयाचे आदेश / निर्णय इत्यादीचा आधार घेवून पीडितांस अर्थसहाय्य मंजूर करता येणार नाही.

(viii) तथापि संबंधीत पीडित महिलेने मा. न्यायाधीशांसमोर दिलेल्या CRPC १६४ च्या जबाबाशी तीने न्यायालयात एकनिष्ठ राहणे अपेक्षित आहे. अन्यथा यासंदर्भात पीडिताने न्यायालयात जाणीवपूर्वक जबाब फिरविल्यास / गुन्हा सिध्द न झाल्यास/दावा खोटा सिध्द झाल्यास पीडितास दिलेले अर्थसहाय्य तीच्याकडून प्रचलित जमिन महसूली कायदयाप्रमाणे वसूल करण्यात यावे.

६. सदर नवीन मनोधैर्य योजनेनुसार पीडितांस अर्थसहाय्य मंजूर करण्याची प्रक्रिया खालीलप्रमाणे राहिल :-

१) घटनेसंदर्भातील FIR ची प्रत व अन्य कागदपत्रे संबंधीत पोलीस तपासणी अधिकारी ई-मेलद्वारे अथवा अन्य माध्यमातून १ तासाच्या आंत संबंधीत जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण तसेच संबंधीत जिल्हा महिला विकास अधिकारी यांच्याकडे पाठविण्यात येतील.

२) तदनंतर संबंधीत पीडित महिलेस वैद्यकीय व मानसिक आधार देण्यासाठी गठीत करण्यात आलेल्या ट्रॉमा टीममार्फत त्यांना तात्काळ सेवा पुरविण्यात येतील.

३) जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांच्याकडे कागदपत्रे प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून सात दिवसांच्या आंत पीडितास रु.३० हजार इतकी रक्कम पीडिताच्या वैद्यकीय उपचारासाठी तात्काळ मदत म्हणून मंजूर करण्यात यावी.

98

शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र. २५५/का-२

- ४) तदनंतर प्रकरणाची सखोल तपासणी करुन जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थि राज्य विधी सेवा प्राधिकरण १२० दिवसाच्या आत उर्वरित अर्थसहाय्याची रक्कम संबंधि पीडितास मंजूर करेल.
- ५) पीडितांस मंजूर करण्यात आलेल्या एकूण रक्कमेपैकी सुरुवातीस तातडीची मदत म्हणून मंजूर करण्यात आलेली रु.३० हजार इतकी रक्कम वजा करुन उर्वरित २५% रक्कम पीडित अथवा पीडिताच्या नातेवाईकास रोखीने अदा करण्यात येईल. तदनंतर उर्वरित ७५% रक्कम पीडिताच्या नावे जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण किंवा यथास्थिती राज्य विधी सेवा प्राधिकरण यांच्यामार्फत बँकेत मुदतठेव म्हणून ठेवण्यात येईल व याबाबतच्या पावतीची ३ सात दिवसाच्या आंत संबंधित पीडितास उपलब्ध करुन देण्यात येईल.
- ६) सदर योजनेअंतर्गत पीडितास मंजूर करावयाच्या अर्थसहाय्याच्या रक्कमेसाठी तीच्या स्वतःच नावे KYC norms असलेले बँक खाते उघडणे बंधनकारक आहे.
- ७) पीडित व्यक्ती अज्ञान असेल तर त्याच्या बाबतीत पालकत्व स्विकारणाऱ्या व्यक्तीच्या नावे बँक खाते उघडण्यात यावे.

७. सदर नवीन मनोधैर्य योजनेनुसार पीडितांस दयावयाच्या अर्थसहाय्या व्यतिरिक्त पीडिताच पुनर्वसनासाठी पीडितांस खालील प्रकारच्या सेवा संबधित जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकार यांच्यामार्फत पुरविण्यात याव्यात :-

- १) सदर योजनेअंतर्गत पीडित महिला / बालकास सर्व शासकीय, निमशासकीय, नगरपालिक महानगरपालिका, खाजगी रूग्णालयात मोफत वैद्यकीय सेवा पुरविण्यात येईल.
- २) सदर दुर्दैवी घटनांमधील HIV / AIDS बाधित महिलांना / बालकांना आवश्यक त्या स वैद्यकीय सुविधा उपरोक्त शासकीय, निमशासकीय रूग्णालयात मोफत पुरविण्यात येतील.
- ३) याशिवाय सदर पीडित महिलेस वैद्यकीय व मानसिक आधार देण्यासाठी गठीत करण्या आलेल्या प्रशिक्षित ट्रॉमा टीममार्फत त्यांना समुपदेशन / कायदेशीर इ.सेवा विनामुल पुरविण्यात येतील.
- ४) तसेच सदर पीडित महिलेस नोकरी / व्यावसायिक प्रशिक्षण देवून तिचे पुनर्वसन करण्या यावे.

८. हा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक क्रमांक २०१८०१०५१७४०३६३०३० असा आहे. सदरचा निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Lalsing

Ramchandra Gujar

Digitally signed by Lalsing Ramchandra Gujar
DN: cn=Lalsing, o=Government Of Maharashtra, ou=Home
And Child Development Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=c3eb5f6c3e4855c793924cf2a352b44266d
-e02a2424e1a64477bf79d694, cn=Lalsing Ramchandra
Gujar
Date: 2018.01.06 14:13:43 +05'30'

(ला. रा. गुजर)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१) मा.राज्यपाल, यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई

पृष्ठ ८ पैकी ५

- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई .
- ३) मा.अध्यक्ष/उपाध्यक्ष विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ. मुंबई .
- ४) मा.सभापती/उपसभापती विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ. मुंबई .
- ५) मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा/ विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधीमंडळ. मुंबई.
- ६) मा.सदस्य , विधानसभा / विधानपरिषद, विधानमंडळ, महाराष्ट्र विधानमंडळ. मुंबई
- ७) मा.मंत्री (म व बा वि)/ राज्यमंत्री(म व बा वि) यांचे खाजगी सचिव ,मंत्रालय ,मुंबई ग्रामविकास विभाग
- ८) अप्पर मुख्य सचिव, गृह विभाग, , मंत्रालय, मुंबई
- ९) महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण, उच्च न्यायालय, मुंबई.
- १०) आयुक्त, महिला व बाल विकास
- ११) आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास योजना
- १२) सर्व उपसचिव ,सर्व अवर सचिव, महिला व बाल विकास. नवीन प्रशासकीय भवन , मुंबई
- १३) उपायुक्त (बालविकास) महिला व बाल विकास आयुक्तालय, म.रा.पुणे.
- १४) सर्व जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी.
- १५) सर्व जिल्हाधिकारी.
- १६) सर्व कार्यासने, महिला व बाल विकास विभाग, नवीन प्रशासकीय भवन , मुंबई
- १७) निवड नस्ती का-२.

शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र. २५५/का-२

शासन निर्णय क्रमांक- संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.२५५/का-२, दिनांक ३०/१२/२०१७ सोबतचे सहपत्र

परिशिष्ट-अ

सुधारित मनोधैर्य योजनेअंतर्गत पीडितांना मंजूर करावयाच्या अर्थसहाय्याचा तपशिल.

अ.क्र.	घटनेची विवरण	अर्थसहाय्य	शेरा
१	बलात्कार :- अ) घटनेचा परिणाम स्वरुप मानसिक धक्का बसून महिलेस कायमचे मतिमंदत्व/ शारीरिक अपंगत्व आले असेल, तर	रु.१०,००,०००/- पर्यंत	मंजूर रक्कमेपैकी ७५ % रक्कम १० वर्षासाठी पीडिताच्या नावे बँकेत मुदतठेव म्हणून ठेवण्यात येईल. तर २५% रक्कमेचा धनादेश पीडितास तात्काळ अदा करण्यात येईल. (यामध्ये वैद्यकीय खर्चासाठी रु.३० हजार इतक्या रक्कमेचा समावेश आहे.)
	आ) सामुहिक बलात्कार व अशा प्रकरणी महिलेस गंभीर व तीव्र स्वरुपाची शारीरिक इजा झाली असेल, तर	रु.१०,००,०००/- पर्यंत	वरीलप्रमाणे
	इ) बलात्काराच्या घटनेमुळे महिलेचा मृत्यू झाल्यास,		
	१) मयत महिला कुटुंबातील कमावती महिला असेल तर	रु.१०,००,०००/- पर्यंत	वरीलप्रमाणे
	२) मयत झालेली महिला कुटुंबातील कमावती महिला नसेल तर,	रु.१०,००,०००/- पर्यंत	वरीलप्रमाणे
	ई) बलात्काराच्या गुन्ह्यातील अन्य घटनांमधील पीडित महिला असेल तर	रु.३,००,०००/- पर्यंत	वरीलप्रमाणे

24

शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण -२०१७/प्र.क्र. २५५/का-२

२	<p>POCSOअंतर्गत बालकांवरील लैंगिक अत्याचार :-</p> <p>अ) घटनेमध्ये पीडित बालकास लिंगभेद न करता कायमस्वरूपी मतिमंदत्व किंवा अपंगत्व आल्यास</p> <p>आ) बालकांवरील लैंगिक अत्याचाराच्या गुन्ह्यातील अन्य घटनांमधील पीडित महिला असेल तर</p>	<p>रु.१०,००,०००/- पर्यंत</p> <p>रु.३,००,०००/- पर्यंत</p>	<p>मंजूर रक्कमेपैकी ७५ % रक्कम १० वर्षासाठी पीडिताच्या नावे बँकेत मुदतठेव म्हणून ठेवण्यात येईल. तर २५% रक्कमेचा धनादेश पीडितास तात्काळ अदा करण्यात येईल. (यामध्ये वैद्यकीय खर्चासाठी रु.३० हजार इतक्या रक्कमेचा समावेश आहे.)</p> <p>वरीलप्रमाणे</p>
३	<p>असिड हल्ला :-</p> <p>अ) घटनेमध्ये पीडित महिला / बालकाचा चेहरा विद्रुप झाल्यास, शरिराच्या कोणत्याही दृष्य भागाची हानी झाल्यास, कायमचे अपंगत्व आल्यास</p> <p>आ) असिड हल्ल्याच्या गुन्ह्यातील अन्य घटनांमधील पीडित महिला असेल तर</p>	<p>रु.१०,००,०००/- पर्यंत</p> <p>रु.३,००,०००/- पर्यंत</p>	<p>मंजूर रक्कमेपैकी ७५ % रक्कम १० वर्षासाठी पीडिताच्या नावे बँकेत मुदतठेव म्हणून ठेवण्यात येईल. तर २५% रक्कमेचा धनादेश पीडितास तात्काळ अदा करण्यात येईल. (यामध्ये वैद्यकीय खर्चासाठी रु.३० हजार इतक्या रक्कमेचा समावेश आहे.)</p> <p>वरीलप्रमाणे</p>

210

बलात्कार (Rape) / बालकांवरील लैंगिक अत्याचार (Sexual Assault) व ॲसिड हल्ला (Acid Attack) यामध्ये बळी पडलेल्या महिला आणि बालकांना अर्थसहाय्य व पुनर्वसन करण्यासाठी राज्यात सुधारित "मनोधैर्य योजना" कार्यान्वित करण्याबाबत.....

महाराष्ट्र शासन
महिला व बाल विकास विभाग
शासन शुद्धिपत्रक क्र. संकीर्ण -२०१७/प्र.क्र. २५५/का-२,
नवीन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : १६ फेब्रुवारी, २०१८.

- संदर्भ-** १) महिला व बाल विकास विभागाच्या शासन निर्णय, क्र.संकीर्ण-२०१७ / प्र.क्र. २५५/ का-२, दिनांक ३० डिसेंबर, २०१७.
२) शासन शुद्धिपत्रक क्र.संकीर्ण-२०१७ / प्र.क्र. २५५/ का-२, दिनांक ८ फेब्रुवारी, २०१८.

शुद्धिपत्रक :-

महिला व बाल विकास विभागाच्या संदर्भाधीन दिनांक ३० डिसेंबर, २०१७ च्या आदेशान्वये राज्यात कार्यान्वीत करण्यात आलेल्या सुधारित नवीन मनोधैर्य योजनेच्या आदेशातील परिच्छेद-४ मध्ये मा. उच्च न्यायालय, मुंबई येथील समितीने तयार केलेल्या Model Scheme प्रमाणे सुधारणा करण्यात येत असून सदरचा परिच्छेद सुधारित स्वरूपात खालीलप्रमाणे वाचण्यात यावा :-

“सदर नवीन मनोधैर्य योजनेअंतर्गत पीडितांच्या अर्थसहाय्याच्या मागणीचे अर्ज स्वीकारण्याचे, पीडितांच्या अर्थसहाय्याच्या दाव्यांवर निर्णय घेऊन पीडितांस देय असणाऱ्या रकमांचे वाटप करण्याचे पूर्ण अधिकार महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण, मुंबई यांना प्रदान करण्यात येत आहेत. यासाठी महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण, मुंबई यांच्याकडून योग्य ती अधिसूचना / विनियम / मार्गदर्शक सूचना जारी करून त्यांना प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचे प्रत्यावर्तन त्यांना जिल्हास्तरावरील संबंधीत सर्व जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरणांकडे सोपविता येतील. ही एक Single Window System असेल.”

२. याअनुषंगाने या विभागाचे संदर्भाधीन दि.८/२/२०१८ चे शुद्धिपत्रक रद्द करण्यात येत आहे.
३. सदर शासन शुद्धिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक संकेतांक क्रमांक २०१८०२१६१३३५४५९४३० असा आहे. सदरचे शासन शुद्धिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Smita Dattatray
Nivatkar

Digitally signed by Smita Dattatray Nivatkar
DN: cn=Smita Dattatray Nivatkar, o=Government Of Maharashtra, ou=Women And Child Department, postalCode=400032, st=Maharashtra, 2.5.4.20=3fa46cf1e928518ff096619187a1ef6de2d057c16934e9cb5672cc03aa258006, c=In
Date: 2018.02.16 13:43:22 +05'30'

(स्मिता निवतकर)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

- १) मा.राज्यपाल, यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
२) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३) मा.अध्यक्ष/उपाध्यक्ष विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ. मुंबई.

- ४) मा.सभापती/उपसभापती विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ. मुंबई.
- ५) मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा/ विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधीमंडळ. मुंबई.
- ६) मा.सदस्य, विधानसभा/ विधानपरिषद, विधानमंडळ, महाराष्ट्र विधानमंडळ. मुंबई
- ७) मा.मंत्री (म व बा वि)/ राज्यमंत्री (म व बा वि) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई ग्रामविकास विभाग
- ८) अप्पर मुख्य सचिव, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ९) महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण, उच्च न्यायालय, मुंबई.
- १०) आयुक्त, महिला व बाल विकास
- ११) आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास योजना
- १२) सर्व उपसचिव, सर्व अवर सचिव, महिला व बाल विकास. नवीन प्रशासकीय भवन, मुंबई
- १३) उपायुक्त (बालविकास) महिला व बाल विकास आयुक्तालय, म.रा.पुणे.
- १४) सर्व जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी.
- १५) सर्व जिल्हाधिकारी.
- १६) सर्व कार्यासने, महिला व बाल विकास विभाग, नवीन प्रशासकीय भवन, मुंबई
- १७) निवड नस्ती का-२.

39

"One Stop Centre " या योजनेअंतर्गत
राज्यात कार्यरत केंद्रांमध्ये आदर्श
कार्यपध्दती लागू करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महिला व बाल विकास विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक : बैठक-२०१७/प्र.क्र.२०९/का-२,
नवीन प्रशासकीय इमारत, ३रा मजला,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : २८ ऑगस्ट, २०१९.

- संदर्भ :-** १. शासन निर्णय, महिला व बालविकास विभाग, क्र.संकीर्ण-२०१५/प्र.क्र.९५/का-२,
दिनांक १ फेब्रुवारी, २०१६.
२. शासन निर्णय, महिला व बाल विकास विभाग, क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.२२२/का-२,
दिनांक २३ मार्च २०१८.
३. केंद्र शासनाच्या महिला व बाल विकास विभागाने " One Stop Centre " चे कामकाज
चालविणा-या केंद्र प्रमुख, व्यक्तीविशिष्ट कार्यकर्ता, डॉक्टर, /आरोग्य अधिकारी, पोलिस
सहायक अधिकारी, कायदेविषयक सहाय्यक/वकील (Center Administrator, Case
Worker, Doctor/Health Worker, Police Facilitation Officer, Legal aid Lawyer)
यांच्यासाठी तयार केलेली आदर्श कार्यपध्दती. (Standard Operating Procedures)
४. मा.सर्वोच्च न्यायालय रीट याचिका(सिव्हील) क्र.५६५/२०१२, निपुण सक्सेना विरुद्ध केंद्र
शासन व इतर या प्रकरणी मा.सर्वोच्च न्यायालयाचे दिनांक ३१ जुलै, २०१९ चे आदेश.

प्रस्तावना :-

संकटग्रस्त महिलांना तातडीने मदत मिळण्याच्या उद्देशाने केंद्र शासनाच्या महिला व बाल विकास
मंत्रालयाकडून " One Stop Centre " ही योजना कार्यान्वित करण्यात आलेली आहे. त्यानुसार राज्यातील
प्रत्येक जिल्हयात एक " One Stop Centre " सुरु करण्यात आले आहे. या One Stop Centre मध्ये कौटुंबिक
हिंसाचार पीडित, लैंगिक शोषणाच्या पीडित, मानवी वाहतुकीस बळी पडलेल्या, अॅसिड हल्ल्यातील पीडित
महिलेस वैद्यकीय सुविधा, पोलीस मदतकेंद्र, समुपदेशन केंद्र व कायदेशीर मदत इत्यादी सेवा उपलब्ध करून
देण्यात येत आहेत. " One Stop Centre " योजना यशस्वीपणे राबविणेसाठी केंद्र शासनाने डिसेंबर २०१७
मध्ये मार्गदर्शक सूचना(Guidelines) तयार केलेल्या असून त्यानुसार राज्यातील केंद्रांचे कामकाज सुरु आहे.
सदरील मार्गदर्शक सूचना www.wcd.nic.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहेत.

मा.सर्वोच्च न्यायालयाने उपरोक्त संदर्भीय क्र.४ अन्वये दिनांक ३१ जुलै, २०१९ रोजी पारित केलेले
आदेश पुढीलप्रमाणे आहेत-

We direct all the States and the Union Territories to adopt the format and protocol of
Detailed Reference Material for Standard Operating Procedures (SoPs) by the Ministry of
Women and Child Development as published in the month of January २०१७."

मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार उपरोक्त संदर्भीय क्र.३ अन्वये केंद्र शासनाच्या महिला व बाल
विकास विभागाने " One Stop Centre " चे कामकाजासाठी तयार केलेली आदर्श कार्यपध्दती(SoPs) नुसार
काम करण्याच्या सूचना क्षेत्रीय अधिका-यांना देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

33

शासन परिपत्रक:-

वरील पार्श्वभूमीवर केंद्र शासनाच्या महिला व बाल विकास विभागाने "One Stop Centre" चे कामकाज चालविणा-या केंद्र प्रमुख, व्यक्तीविशिष्ट कार्यकर्ता, डॉक्टर, /आरोग्य अधिकारी, पोलिस सहायक अधिकारी, कायदेविषयक सहाय्यक/वकील (Center Administrator, Case Worker, Doctor/Health Worker, Police Facilitation Officer, Legal aid Lawyer) यांच्यासाठी तयार केलेल्या आदर्श कार्यपध्दती नुसार कामकाज करण्याच्या सूचना देण्यात येत आहेत. यापुढे सदरील आदर्श कार्यपध्दतीनुसार "One Stop Centre" चे कामकाज चालविण्याची जबाबदारी संबंधीत जिल्हाधिकारी व जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांची राहिल. त्यानुसार सदरील आदर्श कार्यपध्दतीनुसार "One Stop Centre" मध्ये दाखल होणा-या पीडित महिलेस आवश्यक त्या सुविधा उपलब्ध करून देणे आवश्यक राहिल. या आदर्श कार्यपध्दतीची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करण्याची दक्षता सर्व संबंधीत घटकांनी घ्यावी. सदरील आदर्श कार्यपध्दती सोबत जोडण्यात आली आहे.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्रमांक २०१९०८२८१३१५३१०८३० असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

Smita Dattatray
Nivatkar

Digitally signed by Smita Dattatray Nivatkar
DN: CN = Smita Dattatray Nivatkar, C = IN, S =
Maharashtra, O = Government Of Maharashtra,
OU = Women and Child Department
Date: 2019.08.28 13:23:25 +05'30'

(स्मिता निवतकर)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. मा.राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
२. मा.मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
३. मा.मंत्री, नियोजन / वित्त विभाग यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा.मंत्री, महिला व बाल विकास यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा.राज्यमंत्री, महिला व बाल विकास विभाग यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
६. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य
७. आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
८. आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई.
९. सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१०. सर्व जिल्हाधिकारी
११. सर्व विभागीय उपायुक्त, महिला व बाल विकास विभाग.
१२. सर्व जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी,
१३. निवड नस्ती/का-२.